

การประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธี เพื่อพัฒนาการทำงาน เป็นทีมของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ An Application of Buddhist Peaceful Means to Develop Teamwork of Preaching Monks at Sisaket Buddhist Sangha College

พระสมพงษ์ ชินวงศ์, พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ และ
ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์

Phra Sompong Jinavamsa¹, Phramaha Duangden Thitañño and
Kanthong Wattanapradith

สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Studies Program. Graduate School. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

79 M.1. Lamsai. Wang-noi. Phra Nakorn Si Ayutthaya 131710. Thailand

¹Corresponding Author. E-mail: niwarana2514@gmail.com



บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ 2) ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีเพื่อการทำงานเป็นทีมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า

1) ปัญหาในการทำงานเป็นทีม คือ ความไม่เข้าใจในจุดประสงค์และบทบาทหน้าที่ของตนเอง การประสานงาน ความไม่พร้อมของผู้จัดโครงการ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือ ขาดพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำ และขาดผู้ประสานงาน

2) พุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม คือ หลักสารณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตาการุณยเมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี ศีลสามัญญตา และ ทิฏฐิสามัญญตา เป็นแนวทางแก้ไขความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในการทำงานเป็นทีม ท่าทีของความเป็นมิตรและความร่วมมือ เกิดการผ่อนปรนเข้าหากัน และความเห็นพ้องต้องกัน

3) การประยุกต์หลักพุทธสันติ เพื่อการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ ในระดับบุคคลช่วยส่งเสริมและสร้างแนวทางให้พระวิทยากรได้ใส่ใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน ปรับท่าทีการทำงานด้วยความทุ่มเท ช่วยเหลือกิจกรรมอย่างจริงใจ ความเคารพให้เกียรติกัน ใช้วาจาสุภาพดีในการสื่อสาร เป็นกัลยาณมิตร มีจิตสาธารณะ และมุ่งสร้างประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ส่วนในระดับการบริหารจัดการทีม จะต้องมีการจัดตั้งกองทุน ร่วมจัดทำคู่มือระเบียบการปฏิบัติให้กับทีมพระวิทยากร การยื่นหยัดอุดมการณ์ เผยแผ่คำสอน และสร้างปัญญาต้นรู้กับสังคม

คำสำคัญ: ทีมงาน; พระวิทยากร; สาราณียธรรม

Abstract

This research has the following three objectives, 1) to study the problems of teamwork of preaching monks at Sisaket Buddhist Sangha college, 2) to study the concept of the Buddhist peaceful means in teamwork in Theravada Buddhist texts, and 3) to study the application of the Buddhist peaceful means to develop the teamwork of preaching monks at Sisaket Buddhist Sangha college. This research is a qualitative and field research.

As the result, firstly, the problems of teamwork can be enumerated as: lack of understanding the purpose and their roles, lack of coordination, lack of the project manager, lack of equipment of training, lack of coordinator. Secondly, the Buddhist peaceful means of teamwork can be applied in are: *Sārāṇīyadhamma*, *Mettā-Kāyakamma*, *Mettā-Vacīkamma*, *Mettā-Manokamma*, *Sādhāranabhogī*, *Sīlasāmañña*, and *Diṭṭhisāmañña*. These are the ways of solving conflict and creating harmony in teamwork. Furthermore, the attitude of friendship, cooperation, adjusting, and agreement also should be applied.

Finally, an application of the Buddhist peaceful means of preaching monks at Sisaket Buddhist Sangha college can be divided into two levels: personal and team management level. On the personal level, if a monk can adjust his attitude, it will be helpful and supports cooperation among them. Furthermore, the way of *Sārāṇīyadhamma* encourages and creates guidelines for the preaching monks to work together. They should work with dedication, sincerity, respecting, and honoring each other. For communicating, they should take *Sammāvācā* or Right Speech, good friendship, and public mind. On the level of team management, monks should set up the fund, publish a manual, stand on the ideology, propagate the teachings, and evoke society.

Keywords: Teamwork; Preaching Monks; *Sārāṇīyadhamma*

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระพุทธองค์ทรงรับสั่งกับพระภิกษุสงฆ์สาวกเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลายเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” (Thai Tipitaka: 4/32/40) จากพระพุทธดำรัสนี้ เป็นเครื่องชี้ให้ทราบชัดถึงบทบาทสำคัญของพระภิกษุสงฆ์ คือการสืบทอดธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลก การเผยแผ่ สืบสานและถ่ายทอด ถือว่าเป็นภารกิจอันสำคัญของพระภิกษุสงฆ์ที่พึงปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้ว การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด จึงเป็นการสร้างความเลื่อมใสศรัทธาปสาทะให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชน ทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจ ทำให้พุทธศาสนิกชนได้ประพฤติปฏิบัติตาม ความสำเร็จในการทำหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ ก็คือ พุทธศาสนิกชนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข (Department of Religious Affairs. 1997) ทีมงานพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษได้ทำงานทั้งในแง่พระวิทยากรรุ่นใหม่ และนักเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนและเยาวชนในทั่วทุกพื้นที่โดยอาศัยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (ปี 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 1 ซึ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทุนมนุษย์ และการพัฒนานั้นมุ่งเน้นการพัฒนาเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ผลสรุปว่าผู้ผ่านการอบรมแล้วมีความพึงพอใจในระดับมากในทุกด้าน และโครงการเผยแผ่ที่สร้างการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและความเชื่อมากที่สุดของประชาชนและเยาวชน ถือเป็นรูปแบบของการเผยแผ่เชิงรุก ซึ่งการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยความเสียสละของพระวิทยากร ทุ่มเทก้าลังกายและกำลังใจอย่างไม่คิดเห็นแก่ประโยชน์สุขส่วนตัว แต่เห็นประโยชน์ของผู้อื่น และความสุจริตของสังคมเป็นหลัก (Include Buddhist missionary activities, Aug 27, 2017)

หลักการพระสงฆ์มีบทบาทที่สำคัญแก่ประชาชนและสังคมมายาวนานนับพันๆ ปีในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า แต่ภายหลังบทบาทของพระสงฆ์ได้ลดลงไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่าง วัด พระสงฆ์กับประชาชนนั้นก็ห่างกัน ขาดการส่งเสริมและไม่ได้รับการร่วมมือในกิจกรรมทางศาสนาเท่าที่ควร ส่งผลให้โอกาสของประชาชนที่จะได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาก็น้อยลง มีผลทำให้คุณธรรม จริยธรรมในสังคมเสื่อมลง ประกอบกับสังคมในปัจจุบันมีการพัฒนาในด้านวัตถุ มากกว่าการพัฒนาในด้านจิตใจ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนไม่สนใจในการศึกษาและการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบได้กำหนดแนวทางดำเนินกิจการพระศาสนาให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและช่วยชี้แนวทางที่ถูกต้อง และเป็นศูนย์รวมจิตใจ (National Buddhism Office. 2016)

ดังนั้น วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษจึงได้มุ่งปฏิบัติพันธกิจที่สำคัญ คือ การให้บริการทางวิชาการในพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความมุ่งมั่นในการให้บริการวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาแก่คณะสงฆ์และสังคม รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ และความร่วมมืออันดีระหว่างพุทธศาสนิกชนในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค (Sisaket Buddhist Sangha College, Feb 11, 21018.) สาเหตุอันเนื่องมาจากสังคมไทยในปัจจุบัน เกิดปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมเริ่มทวีคูณมากขึ้น สาเหตุหนึ่งมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่เน้นพัฒนาเฉพาะวัตถุ มากกว่าพัฒนาจิตใจ ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ของสังคมตามมา เพราะขาดคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน ซึ่งมีพฤติกรรมก้าวร้าว ขาดระเบียบวินัย ปัญหาการติดเกมส์ มีการทะเลาะวิวาท สำหรับประชาชนทั่วไป คือ ได้แก่ปัญหาการทำงานที่ไม่มีความสุข ปัญหาขาดความสามัคคีในองค์กร ปัญหาครอบครัว เป็นต้น ดังนั้น จึงได้จัดแต่งตั้งคณะพระวิทยากรขึ้น เพื่อทำหน้าที่ฝึกหัดอบรมตามกระบวนการ แต่การทำงานเป็นทีมนี้ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เกิดมีปัญหามากมาย มากมายเกิดความไม่เป็นเอกภาพ ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ขาดความเมตตา ขาดความมีจิตอาสา มีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่าควรได้รับการแก้ไข เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นทีมที่ดีเลิศ มีจิตเมตตา มีเอกภาพหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความคิดเห็นที่ตรงกัน ยึดถืออุดมการณ์อย่างเดียวกัน เพราะต้องอาศัยพลังทางสติปัญญา ความสามารถ ความเสียสละ เพื่อสังคมโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง

หลักพุทธสันติวิธีที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาหาคำตอบในเรื่อง “การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ” คือ หลักสารานีธรรม 6 ประการ มีรายละเอียดโดยสังเขปดังต่อไปนี้ 1) เมตตาการุณยธรรม แสดงกิริยาอาการสุภาพ 2) เมตตาวัจจกรรม บอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือน 3) เมตตาภินิหารธรรม ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่ประโยชน์ 4) สาธารณโภคี แบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย 5) สีลสามัญญตา มีความประพฤติสุจริตดีงาม 6) ทิฐุสามัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกัน (Thai Tipitaka: 11/317/257) หลักสารานีธรรมทั้ง 6 ประการนี้ เป็นหลักการในทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการ จัดการความขัดแย้งแบบ “มัชฌิมาวิธี” ที่สอดคล้องกับ “ความชอบธรรม” หรือ “ประกอบด้วยธรรม” (ธรรมิกะ) ในพระพุทธศาสนานั้นถือได้ว่าเป็น “จุดเด่น” ของ “พุทธสันติวิธี” เพราะมิได้หมายถึง “ความเป็นกลางด้านนอก” เท่านั้น หากแต่มุ่งเน้น “ความเป็นกลางภายใน” ของผู้ที่เข้าเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งด้วย ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึง “พุทธสันติวิธี” จึงเป็นวิธีการสร้างสันติภาพที่เต็มไปด้วยการ “รู้ ตื่น และเบิกบาน” บนสายทางความเป็นกลางอย่างแท้จริง (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2011).

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมานี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวทางในการทำงานเป็นทีม ของพระวิทยากรของวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการใช้หลักพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการทำงานเป็นทีมคือ หลักสารานีธรรม ที่สำคัญเพื่อให้การทำงานรับใช้สังคมของพระวิทยากรนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันในการทำงานเป็นทีม เพื่อนำเนื้อหาสาระธรรมเสนอในรูปแบบกิจกรรมในค่ายอบรม ตามโครงการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นฐานข้อมูลและโครงสร้างพื้นฐาน อันจะนำผลจากการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวมเป็นลำดับสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สภาพปัญหาการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ
2. หลักพุทธสันติวิธีเพื่อการทำงานเป็นทีมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. การประยุกต์หลักพุทธสันติวิธีเพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาควิชาการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการทำงานของพระวิทยากร วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยอาศัยกรอบแนวคิดตามแนวพุทธสันติวิธี จากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เอกสาร หนังสือ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และทำการรวบรวม ประกอบกับการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม พร้อมทั้งวิเคราะห์ หาแนวทางตามหลักพุทธสันติในการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากร วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการรวบรวมข้อมูล หลักการ วิธีการ แนวทาง ของหลักธรรมสาราณียธรรม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ที่มีความสัมพันธ์ต่อการทำงานเป็นทีม

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการทำงานเป็นทีม

ขั้นตอนที่ 4 ทำการสร้างเครื่องมือ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจเครื่องมือเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและประเด็นที่จะศึกษา เพื่อทำการสัมภาษณ์ โดยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ Key Informants จำนวน 16 ท่าน

ขั้นตอนที่ 5 ทำการศึกษาข้อมูลที่เกิดจากการรวบรวมเอกสาร และการสัมภาษณ์ทั้งหมด เพื่อทำการศึกษาวเคราะห์หลักการและวิธีการการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากร วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามแนวพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 6 สรุปการประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธี เพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากร วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อจะได้มีประโยชน์แก่สังคมต่อไป

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นทีม

มุมมองจากผู้บริหารคณาจารย์และพระวิทยากร เห็นเหมือนกันว่า ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่ที่พบและเป็นเครื่องกีดขวางผลสำเร็จในการทำงานเป็นทีม คือ พระวิทยากรไม่เข้าใจในจุดประสงค์หรือความต้องการของโครงการฯ ทุกฝ่ายขาดการประสานงาน ไม่ได้ได้รับความร่วมมือ สถานที่ เครื่องเสียง งบประมาณ การเตรียมความพร้อม ซึ่งบริบทของปัจจัยเหล่านี้จะมีความแตกต่างกันออกไป ตามสิ่งแวดล้อม มุมมองจากเครือข่ายพระวิทยากรภายนอกที่มีประสบการณ์ ซึ่งได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคส่วนใหญ่ คือ พระวิทยากรขาดที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญ ไม่เข้าใจปัญหา และจุดประสงค์ของค่ายฯ (Phra Rājdhamśārasudhī, 2018) ขาดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ กระบวนการในการนำเสนอ (Phra Pramote Vādakovidō, 2018) พระวิทยากรต่างค่าย ไม่เข้าใจในกระบวนการการอบรม สาเหตุเพราะขาดการประสานงานกันเอง ไม่ประชุมกันก่อน จึงทำให้ไม่เข้าใจกันในบทบาทและหน้าที่ของกันและกัน (Phramaha khwanchai kittimete, 2018) นอกจากนี้ เกี่ยวกับกิจกรรม ทุกฝ่ายขาดการประสานงานที่ดี (Phramaha Vichān Suvichāno, 2018) จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ สถานที่ เครื่องเสียง วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตคือ บางกิจกรรมมีรูปแบบหรือกระบวนการอบรมที่เข้มข้นและหนักมากไป จนทำให้ผู้อบรมถูกบีบคั้น สาเหตุหลักๆ คือ การไม่มีความรู้ในกระบวนการ ขาดทักษะในการนำเสนอที่ถูกต้อง (Phra Bisāl Abhinandho, 2018)

ประเด็นที่ 2 หลักพุทธสันติวิธีเพื่อการทำงานเป็นทีมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

หลักพุทธสันติวิธีที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาหาคำตอบในเรื่อง “การพัฒนาการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ คือ หลักสารณียธรรม 6 ประการ มีรายละเอียดโดยสังเขปดังต่อไปนี้ 1) เมตตาการุณยธรรม ตั้งเมตตาการุณยธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตาวัจจกรรม ตั้งเมตตาวัจจกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตาเมทตามโนกรรม ตั้งเมตตาเมทตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจาน ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน 5) สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น ล้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา (Thai Tipitaka: 11/317/257)

ประเด็นที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธี ในการเสริมสร้างหรือพัฒนาการทำงานเป็นทีม โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี จากการได้ศึกษาวิเคราะห์พระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัยต่างๆ พบว่าการให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In dept-Interview) ของกลุ่มผู้บริหารคณาจารย์ กลุ่มพระวิทยากร และเครือข่ายพระวิทยากรภายนอก แบบมีส่วนร่วม ได้พบแนวทางที่สามารถนำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนาในการทำงานเป็นทีม ได้ค้นพบหลักการและแนวทางปฏิบัติสรุปได้ดังนี้

1) การประยุกต์ใช้หลักเมตตาภาวกรรม มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

การแสดงออกต่อกันด้วยความเคารพยึดหลักพระธรรมวินัย: กล่าวคือ การยอมรับและเคารพในความเป็นอาวุโส ภูมิตะ หน้าที่การงาน อ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติแก่กันด้วยความเมตตาและจริงใจในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ช่วยเหลือกันในกิจกรรมต่างๆ ทั้งร่างกาย แรงใจ แรงสติปัญญา (Phra Rā jdhamsārasudhī, 2018) มีจิตสำนึกในความเป็นสมณะผู้ที่เจริญแล้ว วางตัวให้อยู่ในสมณสาธูปที่น่าเลื่อมใส ศรัทธา เป็นแบบอย่างที่ดีที่ไม่แสดงกิริยามารยาทอันต่ำทรามต่อเพื่อนร่วมทีม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ที่สำคัญทุกรูปต้องสำนึกกว่า “ต้องทำหน้าที่ในการสั่งสอนธรรมแก่สาธุชน อย่าอยู่ห่างหรือไกลโยมมาก หรือน้อยเกินไป” (Phra Udopāgā ābhō, 2018). ซึ่งมีความสอดคล้องกับบริบทหลักเมตตาภาวกรรมในพระไตรปิฎกที่ว่า “ตั้งเมตตาภาวกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง” ดังนั้น ผลที่ได้จากการประยุกต์ใช้หลักเมตตาภาวกรรม ทุกท่านต่างก็มีความคิดเห็นพ้องต้องกันว่า เมื่อมีการแสดงกิริยามารยาทที่เหมาะสมแก่สมณะสาธูป หรือวางตัวที่ดี มีความไวเนื้อเชื่อใจ เห็นอกเห็นใจ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เพราะมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตาอันเกิดจากใจจริงแล้ว ย่อมทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทีมงานนั้น แนบแน่นยั่งยืนแน่นอน (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2018)

การทุ่มเทและเสียสละให้ความช่วยเหลือกิจการงานต่างๆ อย่างจริงใจ: กล่าวคือ เมื่อพระวิทยากรต่างก็ปฏิบัติต่อกันและกันด้วยการยึดหลักพระวินัยแล้ว สิ่งที่จะช่วยยึดโยงให้เกิดความรักสามัคคีในทีมพระวิทยากรซึ่งจะนำพาความร่วมมือให้เกิดขึ้นในทีม คือ การหมั่นช่วยกิจการงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานค่ายอบรมหรืองานใดๆ ก็ตาม ต้องออกแรงกายแรงใจแรงสติปัญญาช่วยกัน มีการวางตัวให้เหมือน “งูที่สิ้นพิษ” อ่อนน้อมถ่อมตนให้เกียรติซึ่งกันและกันด้วยความเมตตา นอกจากนี้ยังมีเสียงสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อมีกิจกรรมหรือการงานใดๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทุกรูปต้องมีจิตอาสาในการรับใช้เพื่อนมนุษย์ มีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวมเป็นหลัก หรืองานใดๆ ก็ตาม เกิดขึ้นในสังคมแล้วไม่นิ่งดูตาย ต้องร่วมแรงกายแรงใจกันอย่างเต็มความสามารถ อันมีเมตตาจิตด้วยความจริงใจอย่างแท้จริง (Phramaha Vichān Suvichāno, 2018)

2) การประยุกต์ใช้หลักเมตตาวัจกรรม มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

การไว้วางใจสุภาพในการสื่อสารประสานงาน: กล่าวคือ การพูดต้องเป็นวาจาสุภาพิต เป็นวาจาสุจริต ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ดีที่สุด และต้องประกอบด้วยความเมตตาเปิดเผยออกมาจากใจจริง ไพเราะ

มีทางเสีย เป็นคำพูดที่ทำให้เกียรติแก่กัน ไม่พูดเหยียดหยามเข้าหาเหย่ ดูถูก และไม่ตะคอกใส่กัน ต้องยิ้มไหว้ ทักทาย ด้วยธรรมปฏิสันฐานต่อกันด้วยความเมตตา (Phra Pramote Vāḍakovidō., 2018)

เป็นวาจาที่เหมาะสมและสละสลวย : กล่าวคือ มีสัมมาวาจา มีวาจาที่สมเหตุสมผล อันประกอบไปด้วยประโยชน์ทั้งแก่ผู้พูดและผู้ฟัง ตักเตือนกันด้วยความหวังดีมีเมตตาด้วยจิตที่ไพเราะ ให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้สังคมได้เห็น (Phra Maha khwanchai kittimetī, 2018) ซึ่งมีความสอดคล้องกับบริบทหลักเมตตาธรรมในพระไตรปิฎกที่ว่า “ตั้งเมตตาธรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสงฆ์ชาวที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง” ดังนั้น ผลที่ได้จากการประยุกต์ใช้หลักเมตตาธรรม ทุกท่านต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า เมื่อมีการพูดด้วยจิตเมตตา มีสัมมาวาจา มีเหตุผล มีวจีไพเราะ มีความใจจริงเป็นกันเอง อันเกิดจากใจจริงแล้ว ย่อมทำให้ความสัมพันธ์ที่ดีของทีมมีความยั่งยืนแน่นอน

3) การประยุกต์ใช้หลักเมตตาตามโนกรรม มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติดังต่อไปนี้

การเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน : กล่าวคือ การมีทัศนคติที่ดี ต้องประกอบด้วยจิตเมตตาหรือคิดดีต่อกันและกัน ไม่มีอคติต่อกันและกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เปิดใจให้กว้าง ด้วยความจริงใจ มีจิตคิดให้ด้วยการเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ (Phra Udompaṅkābhōr, 2018) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีด้วยการคิดดีมีกุศลมีจิตเมตตาหรือให้คิดดีต่อกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส (Mr. Sompong Thibsombat, 2018) ซึ่งมีความสอดคล้องกับบริบทหลักเมตตาตามโนกรรมในพระไตรปิฎกที่ว่า “ตั้งเมตตาตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน”

การมีจิตสาธารณะมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง: กล่าวคือ ความคิดเสียสละเพื่อส่วนรวม ด้วยความจริงใจ และทำเพื่อเพื่อนมนุษย์เป็นหลัก โดยต้องความปรารถนาให้เพื่อนร่วมทีมเกิดความเจริญโดยทั่วกัน เปิดใจกว้างไว้ด้วยความรู้สึกที่ดีมีเมตตา คิดดี พูดดี จริ่งใจออกมาจากใจจริง และทำดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2018) ดังนั้น ผลที่ได้จากการประยุกต์ใช้หลักเมตตาตามโนกรรม ทุกท่านต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า เมื่อตั้งกัลยาณจิตเมตตา ยกจิตของตนให้สูง ต้องตั้งจิตให้มีค่า ต้องออกมาจากใจจริง ต้องตั้งจิตให้มีเมตตาก่อนว่า เราจะไม่คิดอะไรที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนร่วมงานและเราจะแสดงออกทาง ควรตั้งจิตให้มีความอดทนเป็นหลัก เราจะไม่ทำให้เพื่อนร่วมทีมต้องเสียใจ เป็นอันขาด ตั้งจิตคิดด้วยเมตตาว่า ต้องให้เพื่อนได้มีโอกาสเหมือนกับเรา มีความอดทนเป็นเยี่ยม เราจะไม่ทำให้ทอดทิ้งกัน อันเกิดจากใจจริงดังนี้แล้ว ย่อมทำให้ความสัมพันธ์ที่ดีของทีมมีความยั่งยืนแน่นอน

4) การประยุกต์ใช้หลักสาธารณโภคี มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

จัดตั้งกองทุนเพื่อจัดสรรประโยชน์ด้วยความเป็นธรรม: กล่าวคือ บริหารจัดการอย่างมีระบบทำตามระเบียบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ ลากที่ได้มาส่วนหนึ่งใช้ในกิจกรรมของทีม ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิด

การสร้างคามยุติธรรมและลดความขัดแย้งด้วยยึดหลักแนวคิดการใช้ทรัพยากรส่วนกลางร่วมกัน ไร่การเอา
 ไรเอาเปรียบ มีการแบ่งปันกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน (Phramaha Duangden Thitañāno, 2013) ซึ่ง
 มีความสอดคล้องกับบริบทหลักสารณโภคในพระไตรปิฎกที่ว่า “ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่ง
 ใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจาน ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอย
 บริโภคทั่วกัน” ดังนั้น ผลที่ได้จากการประยุกต์ใช้หลักสารณโภค ทุกท่านต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า เมื่อมี
 การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบระเบียบ มีกองกลาง มีความโปร่งใสเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย หรือมีการจัดสรร
 แบ่งปันสิ่งที่ได้มาอย่างเท่าเทียมกัน แต่มีเสียงสะท้อนให้เห็นว่า จุดประสงค์ที่สำคัญ คือ การนำเสนอเผยแพร่
 หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์แก่สาธุชน นี่คือการุณการณของทีมนิยมนำไปให้เกิดความสัมพันธอันดี
 และยั่งยืนแน่นอน

5) การประยุกต์ใช้หลักศีลสามัญญตา มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้คือ

การร่วมวางระเบียบปฏิบัติในการทำงานเป็นทีม: กล่าวคือ นอกเหนือจากการยึดพระธรรมวินัย
 เป็นส่วนที่สำคัญแล้ว ทีมต้องกำหนด ระเบียบ กฎ กติกา ข้อบังคับ หรือเงื่อนไขต่างๆ เพื่อเสริมเพิ่มเติมให้
 ตรงกับบริบทของความเป็นพระวิทยากร แล้วนำไปปฏิบัติโดยพร้อมเพรียงกัน (Phra Rājdhamasārasudhī,
 2018) การปฏิบัติตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้รับการอบรมได้เห็น คือ การปฏิสัณฐานเบื้องต้นอันดีงาม
 และต้องมีจิตสำนึก ว่าควรหรือไม่ควรในปฏิบัติตนให้เหมาะสมแก่สมณสาธูป (Phra Maha khwanchai
 kittimetī, 2018)

จัดทำคู่มือระเบียบการปฏิบัติให้กับทีมพระวิทยากร: กล่าวคือ ทั้งนี้เมื่อมีการหารือและวางแผน
 ปฏิบัติร่วมกันแล้ว สิ่งที่จะต้องทำให้เห็นคือ การจัดทำคู่มือให้เป็นรูปธรรม ดังปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับทีมพระ
 วิทยากร เมื่อมีเหตุให้สมาชิกเดิมไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ต้องหาพระวิทยากรอื่นมาช่วยเสริม ปัญหาที่เกิด
 ขึ้นคือความไม่เข้าใจการทำงานของคนและกัน (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2018) ซึ่งมีความ
 สอดคล้องกับบริบทหลักศีลสามัญญตาในพระไตรปิฎกที่ว่า “มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้ง
 หลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่า
 รังเกียจของหมู่คณะ” ดังนั้น ผลที่ได้จากการประยุกต์ใช้หลักศีลสามัญญตา ทุกท่านต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า
 เมื่อมีการประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ตาม ระเบียบ กฎ กติกา ข้อบังคับ หรือเงื่อนไขที่เป็นข้อ
 ตกลงกันไว้ด้วยความจริงใจแล้ว ย่อมส่งผลให้เกิดความสัมพันธอันดีมีความรักความสามัคคีต่อกันอย่างยั่งยืน
 แน่นอน

6) การประยุกต์ใช้หลักทวิญญูสามัญญตา มีหลักการและแนวทางการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

ยืนหยัดอุดมการณ์ การเผยแพร่คำสอนสร้างปัญญาตื่นรู้ให้กับสังคม: กล่าวคือ สิ่งที่เป็นหัวใจ
 สำคัญที่สุดในการทำงานทีม คือ มีความคิดยึดมั่นในอุดมการณ์ร่วมกันด้วยความสมัครสมานสามัคคี มีเป้าหมาย
 ไปในทิศทางเดียวกัน โดยไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง ราชูปถัมภ์พระพุทธศาสนา
 และรับใช้เพื่อนมนุษย์อย่างแท้จริง จิตสำนึกกระตือรือร้นถือว่าต้องทำการเผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนแห่งองค์

พระบรมศาสดาทรงหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ได้รู้ ตื่น และเบิกบานได้ด้วย กัน ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของสัตว์โลก เพื่อประโยชน์ในโลกนี้ ฯลฯ” ตามหลักโอวาทปาติโมกข์ (Phramaha Vichān Suvichāno, 2018)

มีความสามัคคี : กล่าวคือ การมีความคิดเห็นที่ตรงกัน จะต้องอาศัยความสามัคคีสามัคคี ประสานประโยชน์ส่วนร่วมเป็นสำคัญ คือ การกำหนดเป้าหมายหรือทิศทางการทำงานร่วมกันที่ดี ว่าควรมีการลงมติเห็นชอบร่วมกัน อันจะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ คือการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนแห่งองค์พระบรมศาสดาทรงหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นสิ่งสำคัญที่ทีมต้องทำงานร่วมกันอย่างมีความสามัคคี คือเป้าหมายหรือปณิธานของทีมอย่างแท้จริง จะต้องมีความพร้อมเพียงด้วยความมีเมตตาต่อกันด้วยความจริงใจ (Phra Rājdhamasārasudhī, 2018) ซึ่งมีความสอดคล้องกับบริบทหลักศีลสามัญญตาในพระไตรปิฎกที่ว่า “มีปฏิสัมภิทามรรคเหมือนกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น ล้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา” ดังนั้น ผลที่ได้จากการประยุกต์ใช้หลักศีลสามัญญตา ทุกท่านต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า เมื่อมีการร่วมกำหนดเป้าหมาย มีอุดมการณ์หรือทิศทางในการทำงานร่วมกัน คือ สนองงานพระพุทธองค์อย่างจริงใจและเข้าใจอุดมการณ์ร่วมกันแล้ว ย่อมส่งผลหรือทำให้เกิดความสัมพันธอันดีต่อกันอย่างยั่งยืนแน่นอน

นอกจากนี้ กลุ่มผู้บริหารคณาจารย์และกลุ่มพระวิทยากร ยังได้ให้ข้อมูลสำคัญเพิ่มเติมว่าทีมงานจะต้องมีการประชุมกันเป็นประจำ ทั้งสมัยสามัญและวิสามัญ เพื่อชี้แจง วิธีดำเนินการ กระบวน การประสานงาน ทุกฝ่ายต้องทำความเข้าใจกัน เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สมาชิกภายในทีม ต้องมีความอดทน เมื่อรูปใดอาจผิดพลาดไป พร้อมให้อภัยซึ่งกันและกัน (1) ทุกฝ่ายต้องมีการประชุมกันเป็นเนืองนิจ ปรีกษาหาหรือพูดคุยกันด้วยเมตตาเป็นกันเอง (2) ทีมต้องมีที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญที่มากด้วยประสบการณ์ โดยเฉพาะในกระบวนการอบรม เพื่อให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหา และแนะนำในกิจกรรมต่างๆ ได้ (3) ตั้งหัวหน้าทีม ที่มีพลังและบทบาทในการสั่งการ (Set team) และแก้ไขปัญหา ให้คำแนะนำทีมงานได้ ให้เสมือนกับพี่สอนน้องให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ ว่าใครมีหน้าที่และมีบทบาทอะไร แคไหน อย่างไร (4) ทีมควรรำตั้งอุดมการณ์ให้เกิดขึ้นในจิตใจร่วมกันให้ชัดเจนว่า ต้องปฏิบัติตามหลัก “ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา” และ “โอวาทปาติโมกข์ คือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 วิถีการ 6” ตั้งปณิธานว่าเรา “ต้องทำการเผยแผ่พุทธธรรมเพื่อถวายเป็นพระพุทธบูชา ทำเพื่อเพื่อนมนุษย์โดยส่วนรวม” (5) สมาชิกทุกรูปควรได้เข้ารับการอบรมในโครงการฝึกหัดอบรมพระวิทยากรของหน่วยงานต่างๆ ศึกษาเรียนรู้ ปรับปรุงข้อมูลในองค์ความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติม และเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่เสมอ และเพื่อให้เกิดทักษะในการนำเสนอที่หลากหลายออกไป (6) สมาชิกทุกรูปต้องมีความทุ่มเท เสียสละในการทำงานอย่างจริงใจ พัฒนา เสริมสร้าง อย่างยั่งยืน ต้องเปิดใจให้กว้างเพื่อรับกับความหลากหลายของต่างทีมได้ พร้อมประสานงานเครือข่ายต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับทีมของตนเองนั้นเอง

ดังนั้น หลักสารณียธรรม 6 จึงเป็นหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกรู้ถึงกัน เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดี ให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอ อันเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคี

สมานสามัคคี มีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้น หากองค์กรหรือ หรือทีมงานพระวิทยากรได้ประพฤติปฏิบัติตามก็จะเสริมสร้างความสามัคคี และความรักเมตตาต่อกัน ความเป็นปึกแผ่นของทีมงานย่อมให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติ อันจะนำมาซึ่งความสุข เกิดสันติสุขในสังคมหรือองค์กรของทีมงาน มีความมั่นคง และ ความเจริญก้าวหน้าได้ทั้งหลายทั้งปวง ดังพระพุทธศาสนสุภาษิตบทที่ว่า “สมคฺคยาน ตโป สุขํ ความสามัคคีของหมู่คณะเป็นเหตุอันนำมาซึ่งความสุข” เมื่อทีมงานหรือองค์กรใดนำไปประพฤติปฏิบัติได้ทั้ง 6 ประการ ก็จะทำให้ทีมงานหรือองค์กรนั้นๆ เป็นเอกภาพได้เพราะผลที่จะเกิดตามมาจากการประพฤติตามหลักสาราณียธรรมนี้ คือ 1) สารณียะ ทำให้ระลึกถึงกันในแง่ดี 2) ปิยกรณะ ทำให้เกิดความรักใคร่ปรองดองกัน 3) ครุกรณะ ทำให้เกิดความเคารพมีสัมมาคารวะต่อกัน 4) สังคหะ ทำให้เกิดการสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 5) อวิวาทะ ทำให้เกิดความไม่วิวาทบาดหมางกัน 6) สามัคคิยะ ทำให้เกิดความพร้อมเพียงสมัครสมานสามัคคี 7) เอกิภาวะ ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี และสันติสุขในสังคม ทำให้สังคมรู้จักประสานประโยชน์ ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ทำให้เป็นที่รักใคร่ เคารพนับถือ ไว้วางใจ และระลึกถึงกัน เป็นเครื่องช่วยเหลือสงเคราะห์กัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวฝ่ายเดียว และทำให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมต่างของหมู่คณะ ซึ่งนับว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการของการทำงานเป็นทีม เป็นหลักการที่สำคัญสามารถนำมาใช้ในกระบวนการการทำงานเป็นทีมได้เป็นอย่างดีเพราะหลักธรรมนี้ช่วยให้คณะผู้ร่วมงาน มีความสมัครสมานสามัคคี สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้บังเกิดขึ้นแก่องค์กร และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่รัดเอาเปรียบรู้จักแบ่งปันองค์ความรู้ กระบวนการในการทำงานร่วมกันมีเมตตาต่อกันมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ใช้ปิยวาจา เป็นการพูดด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ในการสื่อสารที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกัน อันจะนำมาซึ่งการบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวม อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ซึ่งกันและกันภายในทีมงานพระวิทยากรมีประสิทธิผลที่ได้กล่าวมานั้น ต้องมีการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรมทั้ง 6 ประการที่ได้กล่าวไว้แล้วนั้นอย่างเท่าเทียมกัน อย่างแน่นอน

กล่าวโดยสรุป การประยุกต์หลักพุทธสันติเพื่อการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากร วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ โดยผู้วิจัยใช้หลักสาราณียธรรม เป็นพุทธสันติวิธีในการนำมาประยุกต์ใช้ ผลการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าหลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นพุทธสันติวิธีสามารถนำมาใช้ในการสร้างการทำงานเป็นทีมให้กับทีมพระวิทยากรได้ โดยการนำไปประยุกต์ใช้ผู้วิจัยจัดเป็น 2 หมวด คือ หมวดว่าด้วยการปฏิบัติในระดับบุคคล และแนวทางปฏิบัติของทีมงาน

แนวทางปฏิบัติการพัฒนาในระดับบุคคล กล่าวคือ การมุ่งเสริมให้พระวิทยากรใส่ใจในการปฏิบัติต่อกันการทุ่มเทให้ความช่วยเหลือกิจการงานต่างๆ อย่างจริงจังการแสดงออกต่อกันด้วยความเคารพยึดหลักพระธรรมวินัยการใช้วาจาสุภาพในการสื่อสารประสานงานการเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกันการมีจิตสาธารณะมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

แนวทางปฏิบัติร่วมกันในทีมพระวิทยากร กล่าวคือ การจัดตั้งกองทุนเพื่อจัดสรรประโยชน์ด้วยความเป็นธรรมการร่วมวางระเบียบปฏิบัติในการทำงานเป็นทีมจัดทำคู่มือระเบียบการปฏิบัติให้กับทีมพระวิทยากรการยื่นหยัดอุมการณเผยแผ่คำสอนสร้างปัญญาตื่นรู้กับสังคมซึ่งการหาแนวปฏิบัติที่ตรงกันนอกจากอาศัยการมีส่วนร่วมของทีมพระวิทยากรแล้ว การมีระบบพี่เลี้ยงหรือผู้เชี่ยวชาญในการจัดอบรมเข้ามาร่วมหรือให้แนวทาง และสามารถนำมาเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันจะทำให้การทำงานของทีมงานพระวิทยากรมีความชัดเจนเป็นระบบและมีพลังมากขึ้น

กล่าวได้ว่า สารานุกรมธรรมเป็นพุทธสันติวิธีที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการการทำงานเป็นทีมได้เป็นอย่างดีเพราะหลักธรรมนี้ช่วยให้คณะผู้ร่วมงาน มีความสมัครสมานสามัคคี สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้บังเกิดขึ้นแก่องค์กร และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การนำหลักสารานุกรมมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษช่วยให้ ทำให้เกิดอัตลักษณ์การทำงานเป็นทีมของพระวิทยากรสงฆ์ศรีสะเกษคือ **“สรรค์สร้างสังคมดี สามัคคีมีวินัย จิตแจ่มใส ใจเมตตา นำพาพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง”**

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยประยุกต์ใช้

- 1) หน่วยงานหลักควรจะต้องมีการจัดให้มีโครงการฝึกอบรมพระวิทยากร ซึ่งเป็นการสร้างคลื่นลูกใหม่ มาทดแทนรุ่นเก่าด้วย ควรร่วมกันไปศึกษาดูงาน หรือสังเกตการณ์ทีมอื่นๆ ด้วย มีกิจกรรมในการสานความสัมพันธ์ร่วมกัน สร้างประสบการณ์ใหม่ๆ แก้ปัญหาร่วมกัน
- 2) ควรจัดอบรม เพิ่มพูนความรู้ และสร้างศักยภาพของทีม โดยการนำทีมไปศึกษาดูงาน ของทีมพระวิทยากรที่ประสบผลสำเร็จ และร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสามัคคี กลมเกลียวซึ่งกันและกัน
- 3) ควรจัดให้มีการสัมมนาในบางโอกาส พระวิทยากรทุกรูปจะต้องมีการพัฒนาตนเอง โดยการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่อย่างไม่ลดละ มีการให้รางวัลผู้ที่ทำความดี โดยในหลายด้าน โดยหัวหน้าทีมงานกับพระเจ้าคณะพระสังฆาธิการ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ควรมีศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “พุทธสันติวิธีกับการพัฒนากระบวนการอบรมของพระวิทยากร ในองค์กรระดับสูง” ซึ่งเป็นการต่อยอดโครงการศึกษาวิจัยระดับชุมชนบัณฑิต ของหลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นการพัฒนา ต่อยอดองค์ความรู้ของกระบวนการอบรมให้มีประสิทธิภาพ ในการเผยแผ่เชิงรุกในอนาคตต่อไป
- 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “ผลสัมฤทธิ์ทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนนักศึกษาที่เข้าร่วมอบรมกับทีมงานพระวิทยากรของวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ” ซึ่งเป็นการพัฒนาต่อยอดโครงการศึกษา

วิจัยระดับดุษฎีบัณฑิต ของหลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นการตอบปัญหา ถึงศักยภาพของทีมงานพระวิทยากร ว่าได้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพื่อการเผยแผ่ที่พัฒนาต่อยอดในอนาคตต่อไป

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “แนวทางและวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ” ซึ่งเป็นการพัฒนาต่อยอดโครงการศึกษาวิจัยระดับดุษฎีบัณฑิตของหลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นการตอบปัญหา ประสิทธิภาพการทำงานของพระวิทยากร ว่าได้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพื่อการเผยแผ่ที่พัฒนาต่อยอดในอนาคตต่อไป

4) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “หลักพุทธสันติวิธีกับการพัฒนาศักยภาพของพระวิทยากร ในกระบวนการอบรมคุณธรรมจริยธรรม” ซึ่งเป็นการพัฒนาต่อยอดโครงการศึกษาวิจัยระดับดุษฎีบัณฑิตของหลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเป็นการตอบปัญหา เกี่ยวกับหลักพุทธสันติวิธีกับการพัฒนาศักยภาพพระวิทยากร เพื่อการเผยแผ่ที่พัฒนาต่อยอดในอนาคตต่อไป

References

- Department of Religious Affairs, Ministry of Education. (1997). *The monks and monks manual*. Bangkok: Printing House. Department of Religious Affairs.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tipitaka: Thai Version*. Bangkok: MCU Press.
- Include Buddhist Missionary Activities. *Promotion Office Ethics & Security*. DailyNews. 26th Year (Issue 9534). Aug 27, 2017. from <http://27.254.32.8/viewnews.php?newsid= TUROaWRXUXdNakEwTURFMkBT=§ionid=TURNd1053PT10=&day= TWpBeE55MHdNUzB3TkE9PQ>.
- National Buddhism Office. (2016). *Ministry of Education*. Bangkok: Department of Religious Affairs.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2011). *Peace studies method: Integrating the principles and tools of conflict management*. Bangkok: 21 Century.
- Phramaha Duangden Thitañño. (2013). *Peace on the Basis of Justice: An Analytical Study of Karl Marx's Concept of The Political Philosophy*. *Journal of MCU Peace Studies*. 1 (2).

- Phra Rājdhamśārasudhī. Dr., (2018). Director. Sisaket Buddhist Sangha College - Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. February, 14-15.
- Phra Udompaññābhōr. (2018). Deputy Director of Administrative section. Sisaket Buddhist Sangha College Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. February, 14-15.
- PhraKhūsutabhadrābhōr. (2018). Deputy Director of Student Affairs Department. Sisaket Buddhist Sangha College Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. February, 14-15.
- Phra Koslsāsanavon and Mr. Sompong Thibsombat. (2018). Lecturer. Sisaket Buddhist Sangha College - Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. February, 14-15.
- Phra Pramote Vādakovidō. (2018). Preaching Monks of Dhamma OD Happy Life. *Interview*. February, 9.
- Phramaha khwanchai kittimetee. (2018). Director of Preaching Monks Development Institute for national, religion, monastery. *Interview*. February, 11.
- Phramaha Vichān Suvichāno. (2018). Director of Training's Planing and Developing Part. Vipassanādhura of Institution. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. February, 10.
- Phra Bisāl Abhinandho. (2018). Preaching Monks of Sisaket Buddhist Sangha College - Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. February, 14-15.
- Sisaket Buddhist Sangha College Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Feb 11, 2018. From ssk.mcu.ac.th.